

Радко

Подрумци бѣше единственото чисто българско село въ околията, останало неразорено презъ героичното Илинденско възстание. Така се случи, че главниятъ отпоръ на въстаницитѣ бѣ даденъ настрана отъ него, и затова то като че ли бѣ прескочено отъ пламъцитѣ на бунта. Но следъ като потушиха възстанието и изпепелиха другитѣ села, турцитѣ обърнаха враждебенъ погледъ и къмъ Подрумци. И една заранъ населението осъмна здраво обкръжено отъ обрѣжа на въоръжени войници.

Подрумци е закътано въ пазитѣ на планински склонове и отдалече не се вижда. Отъ селото надолу се простира, продълговатото полце, а на горе къмъ планината се вие начупено дефиле. Бистра рѣка се спуска откъмъ горскитѣ усой, блѣска се въ блѣлитѣ скали на коритото и отглася въ дола съ нестихващо шумолене.

Когато селото се видѣ обградено, и по улицитѣ му се мѣрнаха сини униформи и червени фесове, то изтрѣпна отъ страхъ. Всички се спотаиха по домоветѣ си, пустнаха педретата на прозорцитѣ, запънаха здраво портитѣ и заслухтѣха въ мжчително чакане. Женитѣ запалиха кандилца предъ светитѣ икони и зашепнаха молитви дано да ги отмине надвисналата страшна беда. Никой не смѣеше да подаде глава навънъ къмъ улицитѣ. Само презъ задни врати съседитѣ се срѣщаха и се питаха единъ другъ: „Какво ще стане?“ Селото заглъхна, като че ли бѣ поразено отъ чума. Само изгладнѣли говеда, затворени по двороветѣ, ревъха жално, кози се обаждаха отъ време на време, и кучета виеха страшно, като че ли вълци бѣха навлѣзли въ селото.

Турцитѣ почнаха да претѣрсуватъ кжичитѣ за орѣжие и комити. Въ Подрумци по това време нѣмаше никакво орѣжие, понеже презъ днитѣ на възстанието то бѣ извадено и отнесено отъ бунтовницитѣ. Нѣмаше и скрити комити, понеже всички възстанали мжже се бѣха изтеглили съ четитѣ

изъ планинитѣ. Въ селото бѣха останали само жени, старци и деца.

Презъ първия день турцитѣ претѣрсуваха предпазливо, понеже се боеха отъ скрити четници, но презъ втория день нахълтаха изъ кжичитѣ и се отдадоха на ядене, пиене, грабежи и срамни насилия.

Отъ селото не пускаха никой да излѣзе. Чакъ на третия день позволиха на нѣкои селяни да излѣзатъ на жътва изъ полето, а нагоре къмъ гората пускаха само единъ полууменъ козаръ да изведе селскитѣ кози изъ хълмиститѣ шубраци и на нѣколко конярчета да закарать конетѣ на паша по ливадитѣ изъ дефилето.

Дѣдо Станко, старъ народенъ човѣкъ, като се научи, че пускатъ деца да излѣзатъ съ коне на паша нагоре къмъ гората, изкара коня отъ обора, повика своя внукъ Радко, едно умно и безстрашно единадесетгодишно момче, и му каза:

— Радко, качи се на Дорчо и иди да го попасешъ по ливадата въ Минчова падина. Може би натѣмъ да има и други момчета да сте си другарчета.

— И да нѣма други, азъ самъ ще ида, — каза момчето. — Хичъ не ме е страхъ.

— Знамъ, че си юнашко чедо, пъкъ и нѣма отъ какво да те е страхъ. Като стигнешъ тамъ, пушти коня нагоре изъ падината, а ти седни подъ бука на сѣнка и си свирѣй и пѣй, колкото ти глѣсъ държи.